

Virágh interjú Jerry Mintz-cel

március 25, 2013

Jerry Mintz: Közösen döntenek

Virágh Szabolcs interjúja a Magyar Narancs 2012/25. (06. 21.) számában

Magyar Narancs: Hogyan jellemezné írásainak és beszédeinek kulcskifejezését, a demokratikus oktatást?

Jerry Mintz: A demokrácia ma már túl sok mindent, ezért túl keveset is jelent, tehát nem árt a fogalom tisztázása. Ha történetileg közelítünk, akkor vissza kell térnünk az 1960-as évek végi, '70-es évek eleji Egyesült Államokba, ahol megjelent A. S. Neill könyve saját iskolájáról, az idén 91 éve működő Summerhillről, amelynek hatására százával alakultak úgynevezett „szabad iskolák”. Ezek utódai nevezhetők „demokratikus iskoláknak”. Maga a kifejezés pedig Yaacov Hecht izraeli oktatási szakember nevéhez fűződik, aki 1987-ben megalapította a Hadera Demokratikus Iskolát. Olyan nagy sikert aratott az intézmény, hogy azóta huszonnégy hasonló létesült az országban. Mindegyik az állami oktatási rendszer keretén belül működik.

Ami a kritériumokat illeti, számomra az a legfontosabb, hogy a diákoknak legyen beleszólásuk az iskola döntéshozatali folyamataiba. Ennek legegyszerűbb módja a rendszeres időközönként megtartott iskolagyűlés, ahol minden résztvevő – korától, státusától függetlenül – egyenlő jogokkal és egyenértékű szavazattal rendelkezik. Több száz gyűlésen vettem részt szerte a világon, de mindegyik erre az általános keretre épült, és legnagyobb meglepetésemre mindenhol működött, legyen szó egy 2500 fős indiai iskoláról vagy egy óvodáról New

Jerseyben, ahol a legidősebb gyerek ötéves. Ez történik akkor, ha emberek – gyerekek és felnőttek, diákok és tanárok – valódi hatalommal bírva, közösen döntenek az életüket érintő fontos kérdésekről: beszipantja őket a közvetlen demokrácia varázsa.

MN: Milyen alapszabályok jellemzőek a demokratikus iskolákra?

JM: A legtöbb demokratikus iskolában nincs kötelező óralátogatás. Általában erről szoktak elhíresülni, de elvileg az is előfordulhat, hogy a gyűlés előírja. Ha tehát van egy elég széles felhatalmazással bíró gyűlés, akkor az egyéb kérdések kevésbé fontosak, hiszen azokról már a közösség dönt. Végső soron a cél a diákok valódi hatalommal való felruházása, amely éppen szemben áll a hagyományos gyakorlattal; azzal, ahogy az okos felnőttek kedvesen megmondják a gyerekeknek, hogy mi a jó nekik, és ha ez ellenállásba ütközne, akkor dühösekké lesznek, moralizálni kezdenek és büntetnek.

MN: El tud képzelni olyan oktatási rendszert a közeli vagy távoli jövőben, amelyben a demokratikus iskolák nem kisebbséget képviselnek, hanem ők jelentik a fősodort?

JM: Ehhez mindenképpen szükség lenne valamilyen szintű hivatalos támogatásra. Egy olyan törvény jut most eszembe, amely előírja, hogy a diákokat kötelező bevonni az őket érintő iskolai döntésekbe. Ez nem várható túl hamar, de addig is megfigyelhetők érdekes jelenségek: Puerto Ricóban például létezik egy magánkézben lévő, nonprofit, úgynevezett „második esély” iskola, a *Nuestra Escuela* (a mi iskolánk), ami demokratikus gyakorlattal működik, mégpedig olyan sikeresen, hogy a kormány további négy iskolát adott át a fenntartóknak, hogy tágítsák hatókörüket. Így a város valódi oktatási központtá vált, amit a helyi oktatási bizottság elnöke olyan komolyan vesz, hogy az adott régió összes tanfelügyelőjének (120-an vannak!) fizeti a részvételét a 2012-es portlandi AERO konferencián.

MN: De mi történik akkor, ha a hatalmon lévők nemhogy nem

tartják sikeresnek az ehhez hasonló demokratikus gyakorlatokat, hanem egyenesen bűnbaknak kiáltják ki az alternatív kezdeményezéseket és reformpedagógiákat, mint ahogy teszi azt immáron két éve a jelenlegi magyar oktatási vezetés?

JM: Bűnbakot gyártani bármiből lehet, de számomra egyértelmű, hogy ha van bűnös, akkor a hagyományosnak mondott iskolarendszer az. Meg vagyok győződve arról, hogy ezt azok is tudják, akik részt vesznek ennek a pszichopata rendszernek a működtetésében, csak éppen azt nem tudják, mit csináljanak helyette. Ezért maradnak a régi reflexek: még több házi feladat, még több teszt, még több büntetés, még kevesebb szabadság. Amerikában sem rózsás a helyzet: Obama erőteljes központosításba kezdett, lényegében megszarolta az államokat, hogy ha nem fogadják el a kidolgozandó nemzeti követelményrendszert (*kb. a NAT amerikai megfelelője – V. Sz.*), akkor elbukják az állami oktatási támogatást, azaz költségvetésük 10 százalékát. Egyébként várom, hogy valaki megtámadja a tervezetet, mert szerintem alkotmányellenes módon avatkozna az oktatásban eddig függetlenséget élvező államok döntéseibe. George W. Bush agyament oktatási programját, a „No Child Left Behind”-ot („senki sem marad le”) követve az iskolák pénzügyi támogatását sztenderdizált tesztek eredményéhez kötnék, és persze az ígéretek ellenére a program Obama alatt sem változott. Csak átnevezték – ennyire hülyének néznek mindenkit. Van némi ellenállás, de őket is csak az iskolák bezárásától, a munkahelyek megszűnésétől való félelem hajtja, nem a rendszer megjavításának igénye. Ugyanakkor – egy régebbi precedensértékű per következtében – több államban viszonylag könnyű iskolát alapítani: amíg nem kérünk pénzt az államtól, azt csinálunk és azt veszünk fel tanárnak, amit és akit csak akarunk. Én is – miután rájöttem, hogy a rendszer nem javítható meg belülről – így hoztam létre Vermontban a saját iskolámat, a Shaker Mountaint. Előtte például azért kaptam fegyelmit, mert „hagytam, hogy a gyerekek spontán módon beszélgessenek”! Tiszta örület, nem? Szóval fogtam magam, és szó szerint a semmiből alapítottam egy iskolát, ahol tizenhét

izgalmas évet töltöttem.

MN: Hogyan működött az iskolája, ha nem kapott állami támogatást?

JM: A pénzhiány igazán kreatívvá tesz! Számtalan ötletünk volt a forrásteremtésre: aukciókat rendeztünk, ahol híres művészek adományait árvereztük el, bingót szerveztünk, megkerestük a környékbeli családokat – ezek a rendezvények egyébként a tanulást segítették. Egyszer például eldöntöttük, hogy iskolai kirándulás keretében elutazunk a Bahamákra. Persze se akkor, se később nem volt utazási keretünk, ami azért volt jó, mert ha lett volna egy kisebb összeg, korlátozva lettünk volna, hogy hova utazhatunk, így viszont bárhová mehettünk! Felhívtuk a bahamai turisztikai irodát, és megkérdeztük őket, hogy ha odamegyünk, tudnának-e helyet biztosítani, ahová leteríthetjük a hálóztsákjainkat, és tarthatunk-e előadást az alternatív oktatásról. Visszahívtak, és mondták, hogy van egy szervezet, amely szívesen fogadna minket, tudnánk előadásokat tartani, lennének iskolák, amelyeket érdekelnénk, és hogy egy vendégház még szállást is biztosítana. Felhívtunk néhány légitársaságot, és elmondtuk nekik, hogy a Bahama-szigeteken várnak minket, van szálláshelyünk, előadásokat fogunk tartani, és iskolákat látogatni, csak az utazást kellene megoldanunk. Az első két társaság elutasított, a harmadik azt mondta, ők segítenének, de Miamiból indulnak a járataik, 1500 mérföldnyire az iskolától. Mégis belevágtunk. Megszerveztük az utat a keleti part mentén: kalapoztunk, különböző iskolákban tartottunk előadást, útközben éttermek parkolóit takarítottuk, cserébe étkezést kaptunk. Így eljutottunk egészen Floridáig. Az út egy pontján aztán felhívtuk a légitársaság kapcsolatszervezőjét, hogy úton vagyunk Miami. Ő erre fél áron ajánlott jegyet, de mi ezt sem engedhettük meg magunknak. Végül ráállt, hogy minden gyerek jegyét kifizetik, ha másnap ott vagyunk a repülőtéren. Ott voltunk. A bahamai leszálláskor már az evangélikus egyház busza várt, így jutottunk el a közvetlenül az óceán partján lévő vendégházunkba, majd körbevezettek a

sziget iskoláiban, és az egyikben még bankettet is adtak a tiszteletünkre. Na most, képzelje el mindezt egy állami iskolában, ahol ahhoz is ötféle papírt kell kitölteni, hogy átvigye a diákjaimat az utca túloldalára fagyizni! Ki mondhatja erre a túrára, hogy nem volt „tanulmányi kirándulás”? Biztos vagyok benne, hogy ezek a gyerekek ez alatt a pár hét alatt többet tanultak, mint egy hagyományos iskolában több ezer tanórát végigülve.

MN: Ez jelenti azt, hogy a demokratikus iskolákban nincsenek szokásos értelemben vett tanórák?

JM: Ha spektrumként tekintünk a demokratikus oktatásra, akkor az egyik végén található Summerhill, ahol vannak tantárgyi órák, sőt órarend is, annak ellenére, hogy nem kötelező a bejárás. A másikon pedig például a Sudbury iskolák, ahol a tanároknak egyenesen meg van tiltva, hogy órát tartsanak addig, amíg a gyerekek külön meg nem kérik őket erre. Magamat valahova középre helyezném: Shaker Mountainben például általában aznap reggel jelentettük be, hogy milyen órákat kínálunk, de előfordult néhány hosszabb távú projekt is. De mi eleve kitágítottuk az óra fogalmát úgy, hogy abba lényegében bármilyen tevékenység beleférjen. Alapvető meggyőződésem ugyanis, hogy a gyerekek velük született módon tanulni akarnak, tehát a tanuláshoz nem kellenek tanórák. Ha teret adunk ennek az igazi, belső motivációnak – amit nem szükséges mesterséges programokkal, stratégiákkal forszírozni -, és megfelelő eszközöket biztosítunk hozzá, akkor gyakorlatilag bármilyen célt el lehet érni. Volt egy diákom, aki 16 évesen úgy döntött, hogy egyetemre akar menni, amihez vizsgáznia kellett algebrából, de még soha életében nem tanult ilyet. Egy hét alatt megtanulta a középiskolás tananyagot, ötöst kapott rá, fel is vették az egyetemre. Nem hiszem, hogy azért sikerült neki, mert zseni volt, hanem éppen azért, mert az ezt megelőző években megtehetette, hogy a természetes érdeklődését és tudásvágyát kövesse – például DVD-k és internetes anyagok segítségével egyedül megtanult oroszul. Amikor demokratikus

oktatásról beszélünk, nem feltétlenül kell konkrét iskolában gondolkodni, lehet egy klub is, ami biztosítja a forrásokat és eszközöket magántanulóknak és egyéb, az iskolába járást visszautasító egyéneknek, hogy képezzék magukat.

MN: Nincs szükség ehhez a tudatossághoz stabil családi háttérre, középosztálybeli szocializációra? Hogy lehet mindebbe bevonni a társadalom azon rétegeit, akiknek a saját életük irányítására sincs esélyük?

JM: Csak mítosz, hogy az alsóbb osztályból származó gyerekek nem képesek élni a szabadsággal és a demokráciával. Sok iskola, amit az AERO segítségével indítottunk el, ennek az ellenkezőjét bizonyítja: a szegényebb városrészek nehezen kezelhető gyerekei is jól működnek a demokratikus keretben, elég csak a New York-i Brooklyn Free Schoolra vagy a Manhattan Free Schoolra gondolni. Differenciált tandíj- és ösztöndíjrendszerük lehetővé teszi, hogy szociáli-san és etnikailag is sokszínű legyen a diákközösség. Shaker Mountainben nem utasítottunk el egy jelentkezőt sem anyagi okok miatt. Ráadásul ez a heterogenitás soha nem okozott különösebb problémát: az újabban varázsszóvá vált „bullying” (iskolai zaklatás) sokkal ritkábban fordult elő nálunk, mint az állami iskolákban, hiszen azt nagy részben éppen az autoriter iskolaszervezet okozza. Ezért aztán teljes félreértés és pazarlás dollármilliárdokat költeni különböző *antibullying* programokra, ahelyett, hogy újrastrukturálnák a rendszert.

Kapcsolódó oldalak:

- Előszó Jerry Mintz könyvéhez
- Az első fejezet Jerry Mintz: Szabadság és demokrácia az oktatásban c. könyvéből

Jerry Mintz : Szabadság és demokrácia az

oktatásban c. könyve megrendelhető!

Névjegy:

Huszonnégy éves korában, 1968-ban alapította és tizenhét évig vezette a Shaker Mountain nevű iskolát Vermontban, 1989 óta az AERO (Alternative Education Resource Organization) igazgatójaként segít új demokratikus iskolák beindításában és magántanulói hálózatok kiépítésében. Legfontosabb írása a 2000-ben megjelent *No Homework and Recess All Day. How to Have Freedom and Democracy in Education* („Nincs házi, csak pihenés egész nap. Szabadság és demokrácia az oktatásban”). Világszerte tart előadásokat, workshopokat, Magyarországon többek között a Rogers Általános Iskolát, a Belvárosi Tanodát és a nemesvámosi Waldorf-iskolát látogatta meg.

Jerry Mintz: *Szabadság és demokrácia az oktatásban* c. könyve ingyen letölthető [ide kattintva!](#)